

peab sõidu eest maksma ning kummituslik Yasmine luusib laeva tühjades koridorides. See osa võtab aluseks globaliseerumise, rahvusvahelise kaubanduse ning indiviidide õigusi riivava mere-õigusega seotud protsessid. Põhitähelepanu suunatakse vaaladele ja vaalapüügile ning vaadeldakse ka koloniseerimise ja põliskultuuride püsimisega seotud poliitilisi teemasid.

Kai kunstikeskus

19.09.–08.11.2020

'Leviathan: Paljassaare peatükk'

Shezad Dawood + Kärt Ojavee, Joonas Plaan, Peep Lassmann, ecologicStudio, Robert Treufeldt, Kai Künnis-Beres, Sten Lassmann, Lennart Lennuk, Graham Fitkin, Triin Loosaar, Annika Kaldoja, Katarina Kruus & Ann Mürsepp

Kuraatorid Inês Galdes Cardoso, Karin Laansoo & Triin Metsla

Veeb: leviathan-cycle.com

Instagram: @LeviathanCycle

Teoste nimekiri

1 'Rannikusuurtükipatarei, Paljassaare, 1915', 2020

Shezad Dawood koos Kärt Ojavee, Annika Kaldoja, Katarina Kruusi ja Ann Mürseppaga

Tekstiili diptühhon, siiditrükk ja akrüülvärv vetikatega värvitud linasel kangal (autoritehnika).

'Rannikusuurtükipatarei, Paljassaare, 1915' on kohatud diptühhon, mis on inspireeritud Shezad Dawoodi vestlustest ja jalutuskäikudest Paljassaares Eesti arhitektuuriajaloolase Robert Treufeldtiga. Kunstnik on kangale trükinud ja maalinud 1920. aastatest pärineva foto 1915. aastal ehitatud merekindluse rannakaitsepatareist. Paljassaare on mitme impeeriumi, liidu ja vabariigi käest läbi käinud ning jätnud seljataha eelnevad elud sõjaväepiirkonna ja Tallinna reoveekäitlusjaama asukohana. Nüüd vohab merekindluses taimestik – patarei alumine osa on vee alla jäänud ning poolsaare põlisasukate, kobraste elupaigaks saanud. Teos osutab sellele, kui lühiealised on poliitilised ja füüsilised struktuurid ning kui seotud on inimtekkelised ja looduslikud protsessid. Põimitus kajastub ka teose materjalis: Dawood tegi koostööd nutitekstiilide disaineri Kärt Ojaveega, kes juhendas uues tehnikas kohalike vetikate abil linase kanga värvimist, millele hiljem trükiti ja maaliti foto Paljassaarest.

2 'Lindude kataloog', 1956–1958

Olivier Messiaen

Kolme osa tsüklist esitab Peep Lassmann.

Näituse heliks on prantsuse helilooja Olivier Messiaeni loodud lindudele pühendatud teos 'Lindude kataloog' 1956.–1958. aastast. Mängijalt nii ülimalt virtuoossust kui ka linnulaulu tundmist nõudev teos kõlab näitusel eesti pianisti Peep Lassmanni esituses. 13-osalisest tsüklist koosnevast teosest saab Kais kuulda kolme klaveripala, mis on pühendatud vastavalt nõmmelõoke-sele, välja-väikelõokesele ja must-kivitäksile. Muusikateadlase Maia Lilje sõnul teeb Peep Lassmanni ornitoloogiline haritus ta Messiaeni 'Lindude kataloogi' sobivaimaks esitajaks eesti pianistide hulgas. Teoste helipilt loob seose linnuvaatlusparadiisina tuntud Paljassaare poolsaarega.

VI – 'Nõmmelõoke' (6.15 min)

VIII – 'Välja-väikelõoke' (5.10 min)

XII – 'Must-kivitäks' (9.10 min)

3 'Uitmateeria kollektsoon', 2016–2019

Triin Loosaar

a) Pirita b) Paljassaare c) Kalarand d) Stroomi

Triin Loosaare uitmateeria kollektsoon juhhib tähelepanu kunagiste väärtuslike esemete taasavastamisele. Need esemed on ta kogunud jalutuskäikudel mere ääres. Valikut on suunanud kunstniku isiklikud mälestused ning tuule, liiva ja vee mõjul kujunenud esteetiline väärtus. Objektid on välja pandud kollektsoonidenäidena, mida võib vaadata ühtse tervikuna, kuid samas saavad esemed üksteise koostööl uue tähenduse. Need kollektsoonid tõstatavad küsimuse, kuidas omistame väärtust erinevatele ümbritsevatele objektidele, mis võivad näiliselt väärtusetud tunduda. Uitobjektid toimivad mälestuste kandjatena, kuid võivad olla ka uute lugude loojad. 'Uitmateeria kollektsoon' jaguneb kogumise asukoha ja aja järgi: Pirita, Paljassaare, Kalarand ja Stroomi rand. Ekspositsioonialuste disain: Andrea Tamm.

Kärt Ojavee, erinevad objektid, 2020

'Erinevad objektid' loonud disaineri sõnul on teos inspireeritud kohalikust pärimusest ning mujal maailmas tuntud merega seotud esemetest ja tööriistadest. Ajalooliselt on need esemed arenenud koos teadmiste, oskuste ja kogemustega ning ei ole otseselt disainitud. Traditsioonilisi esemeid kohandades on loodud tulevikunägemus mere ääres elavast kogukonnast, kes kasutab paigale omaseid loodusvarasid, et valmistada vajalikke, kuid vahel ka ebapraktilisi objekte ja materjale. Eksponeeritud esemed viitavad küsimustele materjalide, pärimuslike teadmiste ja -tehnikate kohta ning habraste ökosüsteemide ja nende kõrval paiknevate ühiskondade suhte kohta.

4 'Lahustuv müts'

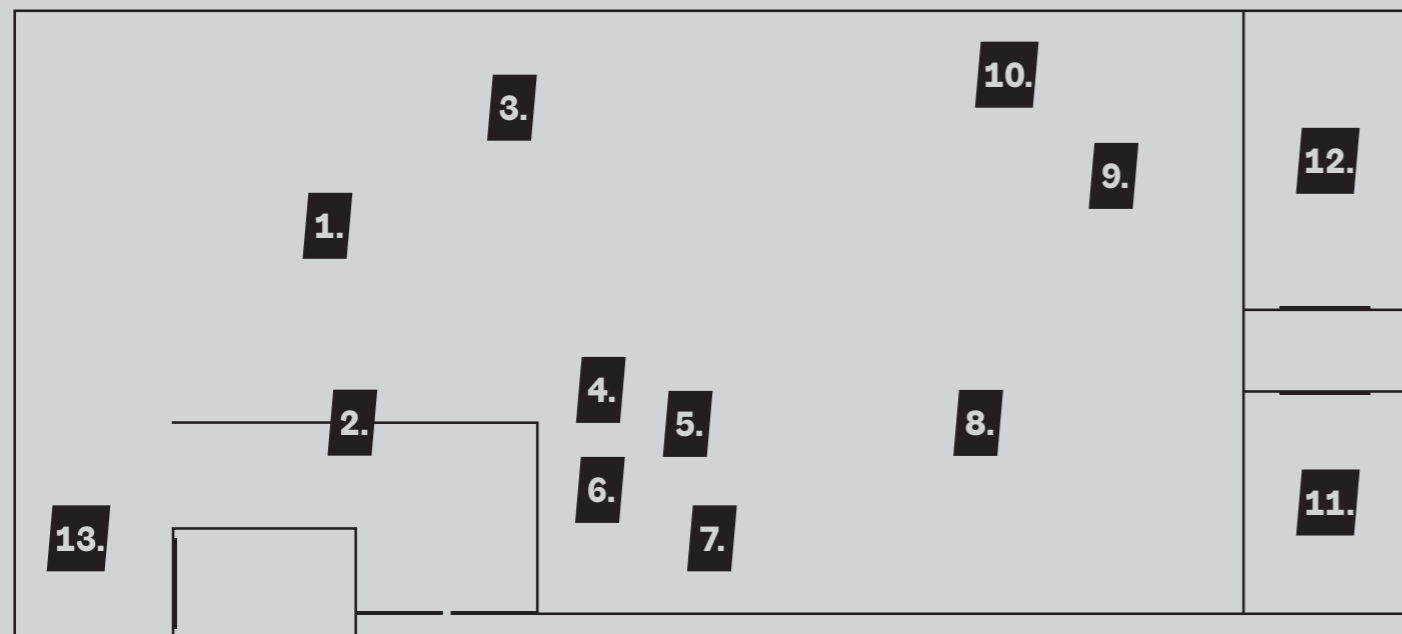
Valminud koostöös Kadi Adrikorniga.

Autoritehnika, õmblemine, punumine. Furtcellaraanipõhine

Näitusegiid veebis:

Ruumiplaan

Kai _____näitus

materjal (autorimaterjal), kaheksajalatint, vetikasüsi (põisadru), süsinikkiud.

‘Lahustuv müts’ on vastupidav, kuni see märjaks saab. Siis algab silmaga nähtav lagunemine, kuni lõpuks ei jää alles muud kui mütsi külge kinnitatud nõõrid. Nahaga sarnanev materjal on käsitsi valmistatud merest pärinevast toorainest, mis on toidu- ja meditiisinitööstuses kõrges hinnas. Peakatte vorm lähtub kolmnurkse piraadikaabu ja kalamehemütsi praktilisusest: üleskeeratud servad moodustavad renni, mis juhib vihmavee kandja näo asemel tema seljataha. Tegu on öko-luksustootega, mille eluiga on ajutine ning mille loomisel on eelistatud sünteetilise asemel bioloogilist materjali, masstoote ilme asemel käsitöö omanõolisust ning mis vaatab korraga minevikku ja tulevikku.

5 ‘Tööriistad’

‘Võrk saagi kogumiseks’

‘Hui–tööriist võrgu punumiseks ja parandamiseks’

‘Tööriist kõige püüdmiseks’

Võrgu punumine, survevalu, laserlõikus, ketrus (Juulika Roos), punumine. SeaCell (vetikate ja tselluloosi põhine kiud), rohevetikas, ümbertöödeldud plastik, puit, tundmatu leidmaterjal, sool, metall.

Nende tööriistadega astub autor sammu inimdötmelisuse suunas ning küsib, kas materjalide ulatuslik tööstuslik tootmine on ikka vajalik. Ojavee on saanud innustust traditsioonilistest võtetest, kuid kasutanud uusi töötlusviise. Selle tööriista loomisega pööratakse selg toormaterjalide röövkaevandamisele, et koguda hoopis oks-tesse ja võrkudesse sattuvat rägu, sh ka keskkonda reostavat ainet, mis võib olla ressursr millegi uue loomiseks. Võrk vetikate kogumiseks on valmistatud imporditud kiust, mis koosneb vetikatest ja tselluloosist (SeaCell). Kiud on Eestis käsitsi lõngaks kedratud ning võrguks punutud. Tööriista käepide (nagu ka võrgu valmistamiseks kasutatud tööriist) on kokku pressitud kosmeetikatööstusest pärinevast taaskasutatud plastikust. Toormaterjali kogus ja valas vormi Precious Plastic Estonia. Võrguga ühendatud tundmatu leidobjekt on kinnitatud kohalikest rohevetikatest ja imporditud SeaCelli kiust käsitsi kedratud nõõri abil. ‘Tööriist kõige püüdmiseks’ on valmistatud soolast, mis mängis olulist rolli kaubanduse ja meresõidu ajaloos. Kasutamise käigus tööriist pikkamööda lahustub.

6 ‘Tervendav särk’

Autoritehnika, silmuskudumine, kuumpress tehnika. Lina, vetikapõhine kile, SeaCell kiud.

‘Tervendav särk’ on valmistatud kootud linasest kangast, mida on leotatud *Fucus vesiculosus*’e ekstraktis ning trükitud vetikatest valmistatud kile abil. Ojavee loodud materjal sisaldab polüsahhariide (kohalikust punavetikast *Furcellaria lumbicalis*), sütt (*Fucus vesiculocus*’est) ning peajalgsete tinti. Vetikaid kasutatakse tihti kosmeetikatoodetes –väidetavalt on neil nahka ergutav ja niisutav toime, kuna sisaldavad aminohappeid, mineraale ja vitamiine. Peajalgsete tint koosneb peamiselt melaniinist, millel uuritakse antimikroobseid, antiseptilisi ja antioksüdeerivaid omadusi. Kolmandat koostisosa, glütserooli kasutatakse meditsiinis haavade ja põletuste ravis. Särgi tervendavad omadused on siiski oletuslikud.

7 ‘Löögastavad kindad’

Autoritehnika, käsitsi õmblus, nõeltehnika. Furtsellaraan, agarik, rannalt leitud tundmatu taime juurestik, vill, süsinik.

‘Löögastavaid kindaid’ saab kasutada väljamõeldud rituaalis, mis võiks toimuda kusagil töötamise ja puhkamise ning unelemise ja kohalolu vahepeal. Teos keskendub kätele kui isiklikele hindamatu-tele töötegemise ja suhtlemise vahenditele: just käed vahendavad meile puudutuste kaudu ümbritsevat maailma. Kinnaste kandmine on kätele justkui puhkehetke võimaldamine. Tegu on taktiilse kogemusega, kuna käsi ümbritsev materjal elab, hingab ja reageerib peaaegu nagu teine nahk. Tänu materjali valmistamiseks kasutatud koostisosadele mõjuvad kindad ka molekulaartasandil. Materjal, servad ning muud detailid on käsitsi valmistatud.

Teose eeskujuks on ‘vetukad’. Põhja-Eesti murretes tähendab ‘vetukas’ suurt töökinnast. Sellised kindad olid ka mujal Euroopas laialt levinud, sageli valmistati neid hobuse-, lehma-, kitse- või koeravillast ning kuna need materjalid ei vetti läbi, jäid käed soojaks. Kindaid kasutati kalavõrkude vedamisel või paikamisel.

8 ‘Terraarium’, 2020

Shezad Dawood

*VR film, 8 min. Kasutatud materjalid: Anthropocene Island TAB17 / ecoLogicStudio ning ‘The Terrarium Inventory’/ **Graham Fitkin.***

Oled 300 aasta kauguses tulevikus ning just eksperimentaalselt Terraariumi-nimelisest laborikompleksist veelusesse maailma pääsenud. Sa liigud edasi oma uute kombitsate ja sõrgade abil, ujud vee alla jäänud Paljassaare poolsaarest mööda ning kohtud Balti ja Inglise rannikuid ühendavas veekogus teiste inim-mereloomade hulka kuuluvate hübriidisenditega. Korraga nabivad su kinni tulevikupiraadid, kelle geenides on segatud inimeste ja loomade DNA ning kes oma endist planeeti takistamatult rüüstavad. Vangistuses antakse sulle üks võimalus oma saatust muuta.

9 ‘Puhkav puri’, 2020

Kärt Ojavee

Käsitsi kootud kangastelgedel. Süsinikkiud, kevlar, lina, polüetüleen, optiline kiud.

Näitusele välja pandud puri jutustab ookeanide ja merede kohtlemisest roheäri kullaauguna. Ookeanidest mõeldakse kui kaevandustest ning kõik veekeskkonnas leiduv elus ja elutu rakendatakse ärihuvide teenistusse. Usutakse, et vetikad võivad pakkuda lahendust paljudele probleemidele ning nii uuritakse neid kosmeetika-, meditsiini- ja toidutööstuses, samuti nende potentsiaali bioplastiku (pakendikile) valmistamisel. Meresõidu ajaloos on alati olulisel kohal olnud vastupidavate purjede valmistamiseks vajalikud teadmised ja tehnoloogiad. Nii arendati kaubavahetust Euroopas, aga ka kaugemate paikadega. Siin näeme purje puhkamas, astunud välja pidevast ressursikasutuse ringist. Teos kombineerib iidseid ja nüüdisaegseid materjale nagu villa ja lina (purjede valmistamise traditsioonilised materjalid, kusjuures lina oli üks esimesi taimi, mille kiust niiti hakati valmistama), optilist kiudu (mis jookseb ookeanide ja merede põhjas kommunikatsioonikaablina), kevlarit (selle töötas keemiatööstusettevõtte DuPonti jaoks välja keemik **Stephanie Kwolek**) ning polüamiidi (laialt kasutuses kalavõrkude valmistamisel, millest saavad sageli n-õ kummitusvõrgud ehk ookeanide märkimisvääreim plastikusaaste allikas).

10 Suurendused Läänemere mikroplanktonist, mille hulgas on bakterid, tsüanobakterid ehk sinivetikad ning vibur- ja ripsloomad

Kai Künnis-Beres

Valguskast tekstiiliga

Läänemeri on erakordne ökosüsteem. Selle ainulaadsuse põhjustavad erilised geograafilised ja hüdromorfoloogilised tingimused: Läänemeri on ühenduses ookeaniga väga kitsaste Taani väinade kaudu, mis takistavad veevahetust. Seetõttu on Läänemere soolsus erinevalt teistest meredest ja ookeanidest väga madal. Riimvesi voolab Läänemerest välja pinnakihis, soolasem vesi aga läbi Taani väinade sisse põhjalähedases veekihis. Põhjavee kiht ei segune hapnikurikka pinnavee kihiga. Tulemuseks on tingimused, mis kõrgematele organismidele (kalad, karbid ja teised selgrootud loomad) eluks ei sobi. Nõnda tekivad ‘surnud tsoonid’, kus ainsateks elanikeks on anaeroobsed bakterid.

Läänemere mitmekesine elu kihab aga hoopis mikrokoopilisel tasandil. Meres elavad mikroorganismid moodustavad mikrotoiduahelaid ja võrgustikke, just nii nagu see toimib ka makroskoopiliste organismide puhul (veetaimed, vähilaadsed, molluskid, kalad, imetajad ja linnud). Erinevalt makrotoiduahelast suudab kõige arvukam mikroorganismide rühm – bakterid (ühes milliliitris merevees on keskmiselt 5 miljonit bakterit) toituda lahustunud orgaanilisest ainest, lagundades teiste organismide jäätmeid. Seega on bakteritel ja neist toituvatel teistel mikrokoopilistel organismidel (viburloomad, ripsloomad jne) erakordselt suur tähtsus mere puhastamisel nii teiste organismide jäätmetest kui ka inimeste tekitatud reostusest. Ilma mikroorganismideta pole ökosüsteemide toimimine võimalik ei meres ega maakeral tervikuna.

11 ‘Hübriid I’, 2020

Shezad Dawood

Pronks käsitsi värvitud luminestseeriva värviga.

Skulptuur sündis Dawoodi senikestva dialoogi ajel ökosüsteemide geneetika uurija ja korallispetsialisti professor **Madeleine van Oppeni**ga. Austraalia Mereteaduse Instituudis töötav professor van Oppen on teerajaja korallide ristamise alal, kus aretatakse liike, mis peaksid vastu ka vee tõusvale temperatuurile ning kasvavale happelisusele. Need on peamised korallrahu pleekimist ehk hävingut põhjustavad tegurid. Skulptuur kujutab hübriidliiki *tenuis loripes*. See helendab pimedas, mis viitab UV-valguse kasutamisele professor van Oppeni laboris ja matkib ookeanivees elutsevat helendavat korallrahu.

12 Uurimisruum

‘Kapitalism, kalandus ja kliima: Läänemeri muutuste keerises’, 2020. Joonas Plaan. Essee.

Tutvu näituse jaoks tellitud artiklitega **Joonas Plaani**lt ja **ecoLogic-Studio**lt, samuti raamatute ja tekstidega, mida on kasutatud näituse ettevalmistamiseks. Kõik kirjalikud materjalid on kättesaadavad ka saidil *leviathan-cycle.com/reading-room/*.

13 Kinos –‘Leviaatani’ tsükkel

Shezad Dawood

‘Leviaatani’ tsükkel: ‘Episood 1: Ben’, 2017

12.52 min

Tellijad: Salfordi Ülikooli kunstikogu, Kaasaegse kunsti fond Outset, Leviathan – Human & Marine Ecology koostöös The Contemporary Art Societyga.

Päikesega toimunud katastroofi tulemusel on suur osa inimkonnast hukkunud. Ben meenutab oma lapsepõlve ja ekslemist Londoni loodusmuuseumi koridorides (kus olid teiste vaatamisväärsuste hulgas ka Darwini Beagle’i-ekspeditsioonilt pärit näidised) ning seda, kui väga vaimustas teda mereuuringute labori hiidkalmaar.

‘Leviaatani’ tsükkel: ‘Episood 2: Yasmine’, 2017

22.10 min

Tellijad: CREAM – Westminsteri Ülikool, Leviathan – Human & Marine Ecology.

Põhja-Aafrika päritolu naine Yasmine vireleb Plymouthis Victoria-ajastul ehitatud mahajäetud endises turuhoones. Ben avastab kogemata tema peidupaiga ning Yasmine asub teele. Saame osa tema sisemonoloogist piiride, rände, erinevate liikide ja sunnitud viisakuse kohta. Osa lõpus otsustab paar soojemasse kliimasse suunduda ning Plymouthist paadiga lahkuda, just nagu Mayflower 1620. aastal.

‘Leviaatani’ tsükkel: ‘Episood 3: Arturo’, 2017

17.25 min

Tellija: Leviathan – Human & Marine Ecology.

Ben ja Yasmine jõuavad Veneetsia laguuni saarel elava kummalise ja salapärase rahva juurde. Nad osalevad rüüsteretkedel maismaale ning kohalike bakanaalsetel orgiatel. Kaadrid piiritust seksuaalsest aplusest vahelduvad piltidega ülekalastamisest ja Vahemere kalatööstuse tarbetust julmusest.

‘Leviaatani’ tsükkel: ‘Episood 4: Jamila’, 2018

10.36 min

Tellijad: Arts Council England, Barakat (Soul), HE.RO Amsterdam, Leviathan – Human & Marine Ecology.

Lõuna suunas Maroko rannikul ründab Beni ja Yasmine’i Jamila ja tema parasiitlike bandiitide jõuk. Vaatluse alla tuleb ellujäämise eetika, kiskja-saagi suhe nii inimeste kui ka mereelukate vahel ning viimaks sekkub sündmuste käiku veel üks seltskond. Kuid kas loo peategelased satuvad nüüd hoopiski vihma käest räästa alla?

‘Leviaatani’ tsükkel: ‘Episood 5: Ismael’, 2018

19.28 min

Tellijad: A Tale of a Tub (Rotterdam); Fogo Island Arts ja Toronto Kaasaegse Kunsti Muuseum koostöös Toronto kunstibiennaaliga (Kanada).

Ben ja Yasmine võetakse vangi ja viiakse tohutu suure kaubalaeva pardale, mille eesotsas on suurushullunud kapten Ismael. Ben